

Stockholm 2021-10-20

Yttrande över remiss av betänkandet Ett nytt regelverk för bygglov SOU 2021:47

Sveriges Arkitekter är fack- och branschorganisationen för alla Sveriges arkitekter, inredningsarkitekter, landskapsarkitekter och planeringsarkitekter. Förbundet har cirka 14.000 medlemmar och ansluter cirka 90 procent av alla yrkesverksamma arkitekter i Sverige.

Sveriges Arkitekter yttrar sig härmed över betänkandet Ett nytt regelverk för bygglov SOU 2021:47. Sveriges Arkitekter är visserligen positiva till utredningens ambition att ta ett helhetsgrepp om bygglovsreglerna men anser att förslagen innehåller alltför omfattande undantag från lovprövning samt saknar arkitektur- och gestaltningsperspektivet vilket är anmärkningsvärt då det strider mot det nationella målet för den gestaltade livsmiljön. De många bygglovsundantagen riskerar att leda till förvanskningar, förluster av befintliga värden eller andra irreparabla ingrepp i den befintliga bebyggelsemiljön.

Nödvändigt med helhetsgrepp och tydlig struktur

Sveriges Arkitekter har upprepade gånger framfört att dagens system för bygglov och bygganmälan blivit för komplicerat. Reglerna har ändrats ofta, en mängd lösryckta undantagsregler har införts eller och undantagen ställer till problem vid rättstillämpning. Ändringarna, som gjorts med den politiska intentionen att åstadkomma regelförenkling, har i stället fått motsatt effekt och åsamkar skada på bebyggelsemiljön. För att åstadkomma en ändamålsenlig lagstiftning har vi efterlyst att avvägningar kring lovplikten görs i ett större sammanhang och utifrån principiella överväganden i en systematisk översyn av bygglovsreglerna där undantag inte blir huvudregeln. Sveriges Arkitekter är därför positiva till utredningens ambition att ta ett helhetsgrepp om bygglovsreglerna. Vi är också positiva till det tydliga strukturuppläggen för PBL och PBF.

Alltför långtgående undantag som försämrar den gestaltade livsmiljön

Förslagen innebär tyvärr att alltför många åtgärder kommer att undantas från lovplikt. Vi anser att såväl rådande som föreslagna lovbefrielser är för långtgående. De kommunala tjänstemännens expertis och byggnadsnämndernas helhetsansvar är nödvändiga för att göra de

bedömningar och viktiga avvägningar avseende byggande och gestaltning. Svårtolkade undantag underlättar inte på något vis för den enskilde villa- eller radhusägaren.

Det är inte möjligt, eller ens lämpligt, för enskilda byggherrar att hänvisas till att själva göra de komplexa bedömningar av exempelvis arkitektoniska värden, omgivningspåverkan och god helhetsverkan – avvägningar mellan enskilda och allmänna intressen – som krävs för en god livsmiljö och som lämpligen bör utföras av kommunernas sakkunniga. I förslagen fräntas byggnadsnämnden sitt ansvar för god helhetsverkan, som i praktiken blir en icke-fråga, vilket riskerar en stor negativ påverkan på våra livsmiljöer.

Konflikt drivande och kortsiktigt

De många bygglovsundantagen skapar risker kring den enskildes investeringar och ökar riskerna för grannosämja eller konflikter mellan enskilda och det allmänna. Plan- och bygglagens regler syftade ursprungligen till att lösa de intressekonflikter som måste hanteras i ett demokratiskt samhälle. Plan- och bygglagen är ett nödvändigt demokratiskt verktyg som skapar förutsebarhet för enskilda, byggaktörer och, inte minst, kommunerna själva. För omfattande undantag omkullkastar syftet i lagens portalparagraf, urholkar balansen mellan olika intressen i samhällsbyggnaden för att i stället öka konfliktytorna och otydligheten. Sammantaget anser vi att förslagen kommer att komplicera, inte förenkla, den kommunala myndighetsutövningen. Förslagen innebär en kortsiktighet där hållbarhet och kvalitet underställs kortsiktiga intressen, vilket kan bli dyrt i längden för såväl det allmänna som byggherrarna – samt även grannarna. Hur ska grönytor tillskapas i efterhand? Hur ska en förvanskad miljö kunna återskapas?

Gestaltning- och arkitekturperspektivet saknas helt

Vi är negativa till förslagen som bland annat innebär att relativt stora tillbyggnader eller komplementbyggnader, vissa fasadförändringar, murar, plank, altaner undantas lovplikt eller bygganmälan. Utredningen har i sina avgörande fokuserat på areabegränsning eller avståndsbegränsningar för vad som ska omfattas av en kvalificerad prövning.

Men avstånd, yta och andra mått är bara några av de parametrar som avgör vilken omgivningspåverkan en byggnadsåtgärd får och här visar utredningen på en bristande förståelse för gestaltningens och arkitekturens betydelse. Även en mindre byggnadsåtgärd eller fasadförändring kan – om den saknar god form-, färg- och materialverkan, god helhetsverkan eller platshänsyn – påverka

omgivningen mycket negativ. Exempelvis kan ett kulörbyte såväl förvanska som förstärka en byggnads uttryck eller kulturhistoriska värde. Det är anmärkningsvärt att utredningen endast utgår från mätbara och tekniska kriterier i sin bedömning av omgivningspåverkan och gränsdragning för när bygglov ska krävas eller inte, och åsidosätter betydelsen av god gestaltning och arkitektur samt gestaltungsparagraferna.

Vi delar inte heller utredningens bedömning att det inte bör införas någon generell lovplikt för solenergianläggningar då de påverkar både byggnaden och omgivningen omkring. Vi menar också att även små byggnader på allmän plats som föreslås vara undantagna från bygglovskravet måste vara gestaltade med omsorg och därför bör bygglovprövas. Enligt målet för Politik för gestaltad livsmiljö ska det offentliga agera förebildligt och kraven på omsorgsfull utformning av våra gemensamma platser och byggnader måste vara höga, även vid små tillägg till den byggda miljön.

Vi delar utredningens bedömning av att lovplikten bör vara områdesdifferentierad. Men vi anser inte, som utredningen, att avgränsningen bör göras utifrån huruvida ett område omfattas av en detaljplan eller inte. I detta avseende delar vi synen som framförs i det särskilda yttrandet från Love Edholm (SKR). Detta då utredningens föreslagna avgränsning inte säger något om ett områdes täthet eller läge.

Utredningen har biståtts av en planeringsarkitekt, vilket är bra, men det är uppenbart att utredningen också borde haft tillgång till en arkitekt med kunskap om husbyggnad och bygglov.

Det faktum att utredningen helt saknar arkitektur- och gestaltungs-perspektivet medför att förslagen inte får en ändamålsenlig utformning. Detta trots det politiskt beslutade nationella målet för den gestaltad livsmiljön – *Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön*. Målet ska uppnås bland annat genom att ta till vara och utveckla estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden. Detta har inte omhändertagits av utredningen på ett tillfredsställande sätt.

Ännu en gång konstaterar vi frånvaron av den nationella politiken för arkitektur, form och design – Politik för gestaltad livsmiljö – i en statlig utredning på ett område där de avgörande besluten fattas som påverkar vår gestaltade livsmiljö. Utredningens förslag bör därför ses över ut ett gestaltungs- och arkitekturperspektiv och prövas mot målet för gestaltad livsmiljö.

Ohållbar förskjutning av tyngdpunkt från prövning till tillsyn

Förslagen innebär att tyngdpunkten i regelverket förskjuts ytterligare från lovprövning till tillsyn, vilket medför en mängd ohållbara konsekvenser. För det första åsidosätts hållbarhetsperspektivet eftersom redan uppförda byggnader kan behöva rivas, vilket är ett oacceptabelt ekologiskt, klimatmässigt och ekonomiskt resursslöseri. För det andra, så förflyttas finansieringen från byggherren, som bekostat bygglov, till det allmänna, som får bekosta en ökad tillsyn. För det tredje undermineras medborgares rättigheter när grannar får minskade möjligheter att föra fram synpunkter och komma till tals.

Utredningen bedömer själv att förslagen bidrar till en ökning av antalet tillsynsärenden. Vår bedömning är att förslagen skulle kräva ännu mer resurser till tillsyn och rådgivning. Kommunernas intäkter från bygglovsansökningar minskar men arbetsbelastningen ökar då arbetsinsatserna förskjuts från handläggning av ansökningar till rådgivning och tillsyn. Tillsynsärenden och hantering av så kallade svartbyggen är mycket tidskrävande och ökar dessutom konfliktytorna mellan enskilda och kommunen. Kommunernas tillsynsarbete är redan idag underfinansierat och otillräckligt.

Tobias Olsson
Förbundsdirektör

Margareta Wilhelmsson
Samhällspolitisk chef